

Ina vera raritad

1934 ha Luis Curschellas anflau in péz da quarz brin da 65 cm ed 80 kg al Péz Blas

DA HANS HUONDER/FMR

■ Igl onn 1934 ei bein in dils pli impurtants ella historia dalla mineralogia dalla Val Tujetsch. Lu ha il cavacristallas Luis Curschellas da Surrein numnadamein anflau al Péz Blas en Val Nalps in quarz brin cun ina grondezia singulara. «Ina raritad». Aschia descriva l'ediziun dalla «Gasetta Romontscha» dils 15 da november 1934 la scoperta fatta entadem la Val Nalps. Il clutger da quarz brin ha in'altezia da 65 cm, ei 80 kg grevs ed ha ina circumferenza dad in meter. «El ei aunc oz il pli grond péz ch'ei vegnius anflaus enzacu el cantun Grischun», di *Tarcisi Hendry*, il menader dil Museum La Truaisch a Sedrun. Leu ei quei péz exponius questa stad. El local cun autras mineralias ed autras cristallas paradescha el loschamein. El ei signaus d'ina biala structura e surfatscha. Il clutger ei da veser el Museum La Truaisch a Sedrun entochen la fin d'october da quest onn. Ella sala ell'entrada muossa il museum era fotografias e documents dil cavacristallas Luis Curschellas.

Da Surrein a Friburg

Il clutger da quarz ei en possess dil Museum dalla historia naturala Friburg. Leu ha ina delegaziun cun Hendry cargau el dacuort egl'auto per arrivar cun quei scazi el museum a Sedrun. «Il museum a Friburg ha pagau a sias uras 400 francs per quei péz, oz ha el ina valeta da silmeins 25 000 francs», di Hendry. Ed el cumpletescha spert sia fascinaziun per quei bel-

lezia toc e relata: «Nus lein empruar da comprar el. Ei fuss bellezza sche quei péz restass cheu era sunter l'exposiziun speciala.» Ils responsabels dil museum a Friburg seigien stai incantai d'astgar empristar ora el per in' exposiziun speciala a Sedrun. Ch' ils Friburghes eran vegni atents avon pli che 80 onns sin quei péz extraordinari ei d'attribuir alla curella che quella novitad haveva fatg da lezzas uras. Gia igl onn 1936 rapporta la gasetta da Friburg «Liberté» digl'acquist da quei péz singular entras il museum: «C'est le plus beau et le plus grand cristal que possède le musée, depuis l'année passée.»

Cun sliusa a val

«Curschellas ha anflau quei clutger en ina gonda al Péz Blas il pli entadem la Val Nalps. Quei ei stau ils 24 da settember 1934. Per saver transportar el atras il territori carpus ha el stuiu spitgar entochen ch'ei ha dau neiv igl'atun. Entochen lu ha el zuppau quei bellezza toc», raquenta Hendry. Ils 9 da november 1934 eis ei alura stau aschi lunsch: «Cun agid da pliras personas e cun sliusa ei il péz vegnius menaus entochen tiels tschalers dall'Alp Nalps e da leu vegnius transportaus cun agid d'ina mugia entochen a Surrein.» Aschia descriva era pader Flurin Maisen la historia da quella scuvretga el cudisch «Mineralklüfte und Strahler in der Surselva». Ed era el relata enzatgei dil prezi per in tal scazi: «In cavacristallas ch'haveva anflau in grond quarz e vendiu quel, damond'ins, tgei ch'el hagi survegniu persunter. La risposta: Ina buna gene-

tscha pleina.» La Val Nalps era dil reminent il territori preferiu dil cavacristallas Luis Curschellas ch'ha viviu da 1894 entochen 1958. Dil reminent: El ei il tat dils dus enconuschents cavacristallas *Luis e Damian Curschellas* da Sedrun ch'han sezs anflau bellezza minerals ed era grondas gruppas en Val Tujetsch ils davos onns.

Exposiziun singulara

La partiziun da minerals e cristallas dil Museum La Truaisch ei ina ver'attracziun. Cheu sesanflan buca mo tocca acquistada dalla vischnaunca, mo bein era parts da collecziuns privatas che vegnan scumiadas ora da temps en temps. Il curatur dil museum Tarcisi Hendry schazegia la valeta da quell'exposiziun il mument sin rodund in milliun francs. Da veser ei cheu dapresent denter auter ina gronda gruppa cun adulars, amiant e cristallas brinas. Tenor Hendry settract'ei en quei connex dil crap culla pli gronda radioactivitad mesirada tier in crap en Svizra.

Il museum dispona d'ulteriuras partiziuns. Aschia ei da veser cheu en special co la glieud viveva pli baul, tgi uaffens ed utensils ch'eran necessaris pil mintgadi ell'agricultura ed il mistregn. Da cattar ei cheu denton era bia interessant davart la cultura dalla cultivaziun ed il nez dil glin, mo lu era ina collecziun da vischala dil tschentapegnas Deragisch.

La vernissascha dall'exposiziun cul clutger ei sonda, ils 4 da fenadur 2020 allas 18.00 e dumengia, ils 5 da fenadur 2020 allas 17.00.

Il responsabel pil Museum La Truaisch a Sedrun, Tarcisi Hendry, cul bellezza clutger da quarz brin.

FOTO HANS HUONDER

Il cavacristallas Luis Curschellas (sen.) ensemen cun Luis Monn ella Val Nalps.

MAD